

60. møde.

Freitag den 16. februar kl. 13.

Formanden: Medlemmer af folketinget Axel Kristensen, Henry Christensen, Erik Erikson, Gottschalk-Hansen, Peter Larsen, Poul Møller, Poul Sørensen og Thestrup har meddelt mig, at de ønsker mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om regulering af bymæssige bebyggelser.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om foretagelse af visse ekspropriationer m. v.

(Anden behandling findes i tidenden sp. 2950).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 114 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om foranstaltninger mod lærermangelen i folkeskolen.

(Første behandling findes i tidenden sp. 1976, udvalgets betænkning i tillæg B .sp. 265).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

K. B. Andersen: Et forhold ligger helt klart efter det ret kortvarige udvalgsarbejde om foranstaltninger mod lærermangelen i folkeskolen: det står endda meget galt til, og kun en særdeles kraftig indsats vil kunne vende det triste billede.

Jeg skal ikke plage det høje ting med mange tal, men nogle enkelte må nævnes. De taler til gengæld et overordentlig tydeligt sprog. Ifølge bemærkningerne til lovforslaget var folkeskolens lærermangel i efteråret 1961 på godt 4 000. Det fremgik også af bemærkningerne, at der i dette tal ikke i almindelighed var taget hensyn til, at 36 timers ugen nu er ændret til 32 timers uge. Hvad dette betød i lærertal, var der næppe mange der rigtig forestillede sig. I det økonomiske sekretariats rapport om undervisningsbyggeri og lærerbehov frem til 1980, den rapport, som netop er omdelt i det høje ting i dag, og som udvalget fik at arbejde med, kommer tallet frem. Med en 32 timers arbejdsuge har vi i dette øjeblik som udgangspunkt for, hvad vi nu skal foretages os, en lærermangel ikke på godt 4 000, men på omkring 9 000. Dette er ikke sagt for at skabe panik om en situation, der i forvejen er spændt nok, men fordi den eneste vej ud af problemerne er at starte med at erkende de faktiske forhold.

Må jeg i forbindelse med omtalen af disse timetal gøre den bemærkning, at jeg beklager den agitation, der i nogle kredse føres mod lærerne i anledning af, at de tager de overtimer, som vi trygler dem om at tage. Det er ikke for meget sagt, at vi ville ende i skolemæssigt kaos, hvis de holdt sig til de 32 timer. Da jeg nu er i gang med dette emne, vil jeg gerne benytte lejligheden til at anholde den myte, som et medlem af det høje ting er særdeles ivrig efter at udbrede, nemlig at folkeskolelærernes timalsnedsættelse i fjor forår skulle være en skelsættende begivenhed. Det pågældende ærede medlem undlader stadig at gøre offentligheden bekendt med sagernes rette sammenhæng, som er den, at et par måneder før fik gymnasielærerne en timalsnedsættelse fra 27 til 24 timer ugentlig. Det skete ved en ændring i normeringsloven, og det skete ligesom folkeskolelærernes nedsættelse for at opfylde løfter givet i forbindelse med arbejdet i lønningskommissionen og

[K. B. Andersen.]

med lønningsloven af 1958. Der blev ikke her i salen protesteret af det pågældende ærede medlem, til trods for at der blev gjort opmærksom på de konsekvenser, vedtagelsen af dette kunne få, og forslaget blev enstemmigt vedtaget i tinget.

Det kan vel ikke være sådan, hvis det er rimeligt at nedsætte timetallet for gymnasielærerne fra 27 til 24, at det så er urimeligt at følge det op over for folkeskolens lærere med en nedsættelse fra 36 til 32. Vil man slå sig til ridder på en ny politik, bør man gøre det på det rigtige grundlag.

Jeg sagde ved første behandling, at jeg ikke var ude på skalpejagt, og at det var fremtiden, vi nu måtte samle os om. Det mener jeg stadig, og når jeg nu drager lærerbehovsudvalget frem, er det ikke for at genere enkeltpersoner, men fordi dets fejltagelser er så mange og så graverende, at det må få konsekvenser for udvalgets virke videre frem.

Udvalget blev nedsat i februar 1953, og i de årlige meddelelser fra folkeskolen kan vi følge dets skiftende og svigtende vurderinger af situationen. Jeg beder om formandens tilladelse til nogle korte citater fra disse årlige meddelelser.

I den første beretning hedder det beroligende, at der i 1953 vil

„være nogenlunde balance mellem det årlige behov og det antal lærere, der dimitteres“;

og der bebudes i løbet af nogle år dækning af de mange forudgående års udækkede behov.

I beretningen for 1954 hedder det, at „såfremt et dimissionstal på godt 1 400 elever årlig kan opretholdes i de kommende år, skulle lærermangelen, herunder de forudgående års udækkede behov, ifølge de af lærerbehovsudvalget senest foretagne beregninger være afhjulpet i 1960-61“.

Året efter er man da blevet klar over, at „antallet af ledige embeder først i 1962 kan forventes nedbragt til et minimum“.

1962, det er nu, og omtalte minimum viser sig altså at være 9 000. Alt er jo relativt.

Så er vi nået til beretningen for 1956, hvor det konstateres, at antallet af ledige embeder er steget noget,

„så tidspunktet, hvor lærermangelen kan forventes nedbragt til et minimum, udskydes til 1963.“

I 1957-beretningen udtaler udvalget i forbindelse med omtalen af planer om seminariebyggeri:

„Man må imidlertid i denne forbindelse tage i betragtning, at oprettelsen af et nyt seminarium først vil få betydning for lærerproduktionen om 3 eller 4 år, hvor lærermangelen med de bestående seminariers kapacitet efter lærerbehovsudvalgets seneste beregninger skulle være afhjulpet i væsentlig grad.“

Tænk, om man havde bygget de seminarier dengang, så havde vi haft de første årgange derfra i arbejde nu!

Og endelig er der beretningen for 1958, og her siger udvalget ligeledes i forbindelse med planer om nye seminarier, at

„lærermangelen efter de af lærerbehovsudvalget i 1958 foretagne beregninger skulle være væsentligt nedbragt i 1964.“

Beretningen for 1959 har endnu ikke set dagens lys, så jeg kan ikke, om jeg så må sige, støtte mig på den.

Højtærede minister, ophæv det udvalg. Tilliden til dets skøn vil ikke kunne genoprettes foreløbig; derfor er dets råd uden faktisk værdi for ministeriet. Jeg ved, under hvor vanskelige vilkår udvalget må gøre sit arbejde. Den decentralisering af skolevæsenet, som det kommunale styre medfører, gør det vanskeligt centralt at vurdere situationen, men alligevel: udvalget i sin nuværende skikkelse tjener intet formål. I det mindste må det reorganiseres, så det får repræsentanter f. eks. for kommunerne, for Landsforeningen af Skolekommissioner, Skolenævn og Forældreforeninger eller andre repræsentanter for forbrugerne. Lad dette være mit første råd til den højtærede minister i denne alvorlige situation, vi er i. Det råd er både godt og billigt.

Og så fremtiden. Ifølge det økonomiske sekretariat vil der, selv med det stigende antal af dimittender fra seminarierne, som vi kommer op på om nogle år, stadig i 1980 være et underskud på 2 300 lærere, d. v. s. under forudsætning af, at behovet til den tid er på godt 48 000. Men når man nu, som jeg gav udtryk for det ved første behandling, og som oplysningerne i udvalget yderligere underbygger, er sikker

[K. B. Andersen.]

på, at behovet til den tid ikke er 48 000, men måske omkring 60 000, er det altså ikke godt 2 000, men ca. 12 000 lærere, vi vil savne endnu om 18 år. Hvis vi skal kunne arbejde videre henimod udvidelse af undervisningspligten, betydelig nedsættelse af klasskvotienterne og andre pædagogiske landvindinger, vil vi ustandselig rende panden imod den mur, som lærermangelen udgør. Det er den alvorlige baggrund for det forslag, vi har til behandling.

Dette lovforslag tager kun, som ministeren også har peget på det, sigte på de akutte vanskeligheder. Jeg skal ikke gentage bestemmelserne i forslaget, som blev udførligt omtalt ved første behandling. Ministeren har over for udvalget oplyst, at bestemmelserne i lovforslagets § 2 om loft over timetallet foreløbig vil blive skudt i baggrunden. Ministeren imødekommer derved ønsket om ikke at slå for meget i stykker i de veludbyggede skolevæsen, hvor undervisningsplanen vil kunne opretholdes, hvis timerne kan klares ved hjælp af overtimer, faglærere og på andre måder. Ministeren har samtidig lovet udvalget, at der i administrationen af bestemmelserne skal blive taget hensyn til deltimerne, som er så værdifulde i de første årgange. Endelig har ministeren meddelt udvalget, at han vil indføre en dispensationsbestemmelse, således at der kan tages særlige hensyn. Også dette er godt, såfremt bestemmelsen ikke administreres for mildt, så der kommer for lidt ud af det hele.

Der er i betænkningen en udførlig grundelse for et ændringsforslag, der direkte drager København med ind under bestemmelserne i § 3 om loft over lærertallet ved skolerne. Da København som bekendt har lærermangel, betyder denne ændring ikke, at der lukkes for nye embeder i København, men alene at den indirekte regulering for København, der kunne ske via reguleringen af timetallet i henhold til § 2, suppleres med denne direkte adgang til regulering af antal lærerembeder, fordi timetalsbestemmelserne som nævnt vil træde i baggrunden i første omgang.

Elevrådet ved Københavns aftenseminarium har henledt udvalgets opmærksomhed på, at dette seminariums elever bestrider ca. 400 embeder i København som

dagarbejde ved siden af studierne. Jeg vil bede ministeren bekræfte, at de regler, der nu vedtages, vil blive administreret på en sådan måde, at dette også kan ske fremover. Det ville være helt urimeligt, så længe lærermangelen har et så stort omfang, at skubbe disse 400 vordende lærere ud af regelmæssigt skolearbejde i det omfang, de kan overkomme det ved siden af studierne.

Fra flere sider, bl. a. fra Unge Pædagoger og fra elevrådene ved de københavnske seminarier, er der peget på det urimelige i, at kommuner, der ikke har vist vilje til at udbygge deres skolevæsen, og som derfor ikke har kunnet få ansøgere til ledige embeder, nu skal hjælpes på bekostning af kommuner med bedre skoler. Så enkelt kan sagen nu ikke stilles op. Der spiller meget mere ind i lærerfordelingen end spørgsmålet om skolevæsenets standard. Men når det er sagt, vil jeg gerne tilføje, at der i mange tilfælde er noget om det, der her er peget på. Forhåbentlig kan der findes midler til at undgå, at kommuner, der ikke har gjort, hvad de kunne og burde ved deres skolevæsen, ikke betragter den håndsrækning, som lovens bestemmelser er ensbetydende med, som en sovepude. De er en hjælp til børnene i de pågældende kommuner, ikke en belønning for mindre ædel dåd. Men som sagt, der er også kommuner, der virkelig har vist særdeles god vilje, men som alligevel ingen lærere har kunnet få.

Som det fremgår af betænkningen, har socialistisk folkeparti ikke kunnet gå med til lovforslaget. Der gives i betænkningen ingen motivering af nogen art, og der stilles ingen andre forslag. Partiets stilling er alene et nej til at hjælpe skoler og børn i den aktuelle mangelsituation. Det er et standpunkt mere dikteret af den lille politik end af pædagogik. Det er altid rart at kunne holde sig uden for upopulære foranstaltninger, og da navnlig når man — som i dette tilfælde — kan være sikker på, at andre lægger ryg til og gør den nødvendige dagens gerning. At partiet finder forslaget utilstrækkeligt, er ikke mærkeligt; det er, hvad samtlige partier har udtalt både her i salen og i udvalget. Og at man ønsker nøjere undersøgelser og overvejelser, er også naturligt; det er alle i udvalget enige om. Men i

[K. B. Andersen.]

spørgsmålet om afhjælpning af en del af den helt akutte lærermangel vil man lede forgæves efter partiets modforslag. Man nøjes med at sige nej. Men hvis huset brænder, er selv en beskeden sluknings-tjeneste at foretrække for slet ingenting. Ved første behandling udtalte det ærede medlem hr. O. Mathiasen, at han kunne tilsige ministeren sit partis medvirken til en saglig behandling af lovforslaget, at det var givet, at det ville gøre ondt på mange områder, men det kunne ikke være anderledes, og det ærede medlem udtalte tro på, at det ærede medlem og hans parti ville være i stand til at tage det hele i stiv arm. Siden er armen åbenbart blevet bøjet og valgdagen rykket for nær til, at sagligheden kunne stå for fristelsen, og så må vi jo gennemføre det uden hjælp af folkesocialisternes stive arme.

Ud over at drøfte den nødhjælp, som ordningen efter lovforslaget er, har udvalget anvendt tid på at drøfte andre foranstaltninger, og der er indsamlet et betydeligt materiale. Der opstod i udvalget ret hurtigt den tanke, at man skulle dele arbejdet på den måde, at man forholdsvis hurtigt gjorde sig færdig med de problemer, der var direkte knyttet til den højtærede ministers lovforslag, fordi dette forslag jo måtte hurtigt igennem, hvis det skulle få nogen betydning for planerne for det kommende skoleår, og derefter kunne udvalget så blive siddende nogle uger længere, således at der kunne blive tid til virkelig at gennemdrøfte de mange forslag, der kom frem ved første behandling og i udvalget. Alle i udvalget syntes indstillet herpå; i hvert tilfælde hævdede der sig ingen røster herimod, før det konservative folkepartis repræsentanter pludselig foretog en koven-ding og derved forpurrede planerne om at lade udvalget drøfte hele spørgsmålet igen-nem.

Derfor kommer vi her til anden behandling med en masse „løse ender“ og med en ubehagelig følelse af kun at have gjort arbejdet halvt. Hvis nogen vil indvende, at det er ret sjældent, man benytter forretningsor-denens bestemmelse om at lade udvalget sidde ud over lovforslagets vedtagelse, er der jo dertil kun at svare, at det sandt at sige også er et spørgsmål af usædvanlig

alvor, vi har haft at arbejde med. Der var jo ikke tale om noget i retning af et mere permanent udvalg, der var ikke tale om et udvalg, der skulle blande sig i administrationen eller lovforberedelse, men alene om at få mulighed for en for alle parter afklarende drøftelse af de mange sider af lærermangelen. Vel, det nytter ikke at græde over spildt mælk, men den bom for nogle ugers fortsat arbejde i udvalget, som de konservatives stilling betød, var ikke noget bidrag til afhjælpning af lærermangelen — tværtimod.

Der har i udvalget været enighed om at henstille til den højtærede minister at give folketinget en redegørelse, inden vi rejser hjem efter denne samling, om — som det hedder i betænkningen —

„den videre udvikling i spørgsmålet om foranstaltninger mod lærermangelen.“

I denne redegørelse, som vi håber ministeren vil give det høje ting, venter vi bl. a. at høre noget om bestræbelserne for at få de gifte lærerinder, der for tiden ikke underviser, tilbage til skolen. Den højtærede minister har i udvalget oplyst, at den ret, der efter lønningsloven af 1946 var for gifte lærerinder til at få nedsat det pligtige timetal, ved lønningsloven af 1958 blev begrænset til de lærerinder, der havde for-sørgerpligt over for børn under 18 år. Det blev også oplyst i udvalget, at ministeriet i foråret 1960 havde rettet henvendelse til finansministeriet om at få adgangen udvidet til alle gifte lærerinder — altså en regel svarende til 1946-lovens — men der er endnu ikke truffet afgørelse i denne sag.

Forhåbentlig vil et svar kunne foreligge før en redegørelse her i tinget om nogle måneder.

Også spørgsmålet om det bidrag, fag-lærere vil kunne yde i situationen, venter vi nærmere redegørelse for. Kravet om lettere adgang for faglærere med fornødne kvalifikation, både fagligt og pædagogisk, er jo ikke alene bestemt af lærermangelen, men lige så meget af en udbredt fornem-melse af, at de inden for deres felter vil kunne yde en indsats, der kan være af værdi for børnene. Det drejer sig jo ikke alene om at skaffe faglærerne adgang sådan allernådigst i den akutte situation, men også om at skaffe dem adgang på rimelige vilkår.

Unge Pædagoger har i sin henvendelse

[K. B. Andersen.]

peget på muligheden af at anvende børnehavelærerinder i fagene sang, formning og gymnastik i de første 2-3 skoleår. Over for indvendingen om, at det jo blot vil berøve børnehaverne arbejdskraft, anfører Unge Pædagoger, at ca. halvdelen af alle uddannede børnehavelærerinder forlader børnehavearbejdet, inden der er gået 5 år, i de fleste tilfælde fordi de ikke kan få nedsat arbejdstid. Det var et af de forslag, vi ikke nåede at drøfte i udvalget, inden arbejdet blev afbrudt.

Men det altovervejende middel mod lærermangelen på lidt længere sigt — og det eneste virkelig effektive — er flere lærere, og det vil sige: omgående udbygning af bestående seminarier og også oprettelse af nye.

Nogle tal fra det økonomiske sekretariats rapport vil give baggrunden for kravet om større seminariekapacitet. Med den seminariekapacitet, vi vil komme op på i 1964, vil vi dog stadig have et minus på 5 600 lærere i 1965, på 3 600 i 1970, på 2 100 i 1975 og som tidligere nævnt på 2 300 i 1980. Lægger vi hertil, at de 48 000, som behovet her er opgjort til, givet ikke slår til, ja, så er det ikke svært at se, at seminariekapaciteten må i vejret og det så hurtigt som muligt. Ja men — kan man sige — er der da en elevreserve at få tag i? Tallene viser det.

Vi bad i udvalget om at få oplyst, hvor stor elevtilgangen til seminarierne var i forskellige egne af landet, og de tal, vi fik til svar, var mildest talt overraskende. Medens der f. eks. i Århus amt er 30 seminarieelever pr. 10 000 indbyggere, er det tilsvarende tal for Frederiksborg amt 9 — altså mindre end en tredjedel; i Maribo amt er det 10, i Bornholms amt ligeledes 10. Thisted amt ligger helt oppe på 26, det samme gør Skanderborg amt. For øerne som helhed er tallet 13, for Jylland næsten dobbelt så højt, nemlig 23. Disse store forskelle kan ikke forklares uden at antage, at der er betydelige reserver af kvalificerede, som kan opsiges ved at placere udvidelser af seminarier og nye seminarier rigtigt og ikke efter tilfældigheder. Jeg skal ikke her komme med konkrete forslag, netop ikke; det vil ikke tjene den rolige planlægning af udvidelserne.

Der er over for udvalget peget på udbygning af aften- og eftermiddagsseminarier, fordi denne udvej ville betyde tilgang fra nye kredse, ofte med den erhvervsmæssige baggrund, som er så værdifuld for en fremtidig lærergerning, og også fordi sådanne seminariers elever vil kunne yde et bidrag til indsats over for den lokale lærermangel. Men skal man gå videre ad aftenseminarievejen, er det nødvendigt, at aftenseminarieeleverne ikke stilles for ringe økonomisk i forhold til andre grupper af studerende. I øjeblikket er de, både hvad midler fra ungdommens uddannelsesfond og hvad tilskud til nedbringelse af skolepengene angår, ringere stillet end andre seminarister. Jeg vil bede den højtærede minister udtale sig om, hvorvidt man i ministeriet er opmærksom på dette spørgsmål, og i så fald, hvad man agter at gøre ved det.

I forbindelse med spørgsmålet om seminarieudvidelser beder jeg den højtærede minister være opmærksom på, at efter de tal, der er forelagt udvalget, synes statsseminariernes lokaler langt bedre udnyttet end privatseminariernes. Privatseminarierne har næsten 3 gange så mange klasselokaler og faglokaler tilsammen som statsseminarierne, men kun dobbelt så mange elevklasser. Det vil vel næppe være muligt for den højtærede minister her i dag at redegøre for, hvad der ligger bag disse tal, men jeg beder den højtærede minister være opmærksom på problemet.

Må jeg samlende om udvidelse af seminariekapaciteten sige for det første, at jeg er enig med Danmarks Lærerforening i, at forudsætningen for en god læreruddannelse er så store seminarier, at der er basis for en virkelig differentieret undervisning. Det peger henimod udbygning af bestående statsseminarier. Men hertil må føjes, at situationen er så alvorlig og forskellen i elevtilgang i landets forskellige egne så betydelig, at det ikke kan hjælpe på forhånd at afvise oprettelse af nye seminarier, oprettet efter en nøje vurdering af, hvor de kan gøre mest nytte. Jeg henviser i denne forbindelse til bemærkningerne i betænkningen.

Der kunne være mere at fremdrage, men vi kan jo alligevel ikke her i dag klare alle de problemer, som vi gerne ville have haft nogle uger mere til at drøfte i udvalget.

[K. B. Andersen.]

Jeg vil gerne til sidst sige, at mit parti har den mest ubetingede tillid til den højtærede minister, til hans vilje og evne til at tage fat på de problemer, lærermangelen fører med sig. Når vi maser på og maser hårdt på, er det, fordi der nu må gøres noget effektivt ved problemet. Der er vrede og utålmodighed mange steder, og vreden og utålmodigheden vil vokse, efterhånden som tiden går, uden at en virkelig lysning spores. Den højtærede minister kan ikke trylle tusinder af lærere frem, men vi må heller ikke bedrage os selv og befolkningen ved at trylle alvoren i problemet væk. Jeg ser med forventning hen til en senere redøgørelse fra den højtærede minister om effektive skridt til løsning af lærermangelen på lidt længere sigt. Alle de andre uddannelsesmilliarder, som vi taler så meget om, svæver i luften, hvis grunden, folkeskoleuddannelsen, ikke er i orden. Hverken den højtærede minister eller det høje ting kan tåle en forværrelse eller blot status quo i dette spørgsmål. Hele skoleudbygningen på den nye lovs grund bringes i fare, hvis der ikke snart sker en bedring i situationen. Men først og sidst: vi skylder de børn, der stadig må vente forgæves på stabile skoleforhold, en løsning. Dette århundrede er ofte blevet betegnet som barnets århundrede; vi er ved at gøre det til lærermangelens århundrede. Med det foreliggende lovforslag får den højtærede minister en øjeblikkelig hjælp, men det må alene ses som det, det er: et lille skridt på vejen.

Sinnbeck: Må jeg sige til det ærede medlem hr. K. B. Andersen, at jeg udmærket forstår hans kritik af lærerbehovsudvalget, men jeg synes ikke, man i denne forbindelse skal glemme, at ansvaret i betydelig grad til enhver tid må hvile på den minister, der i øjeblikket har embedet. Jeg kunne ved første behandling nævne, at daværende undervisningsminister, den nuværende højtærede kulturminister, hr. Bomholt i 1955 sagde, at medlemmerne af det høje ting jo godt vidste, at lærermangelproblemet var kortsigtet. Det var det ikke, og derfor mener jeg, at det ansvar, der skal placeres, skal placeres væsentligt bredere, end det ærede medlem hr. K. B. Andersen gjorde det.

Der har i det nedsatte udvalg, i hvert fald lige til for kort tid siden, været enighed om, at lærermangelen er så påtrængende, at der omgående måtte gribes ind. Derfor har udvalget for så vidt været i tidnød. Der har i den korte tid, der har været til rådighed, været ført omfattende drøftelser, også vedrørende muligheder, som blev nævnt ved første behandling, men som ikke var indbefattet i den højtærede undervisningsministers lovforslag. Vi har imidlertid også fra mit partis side måttet erkende, at lærermangelen er så alvorlig og så påtrængende i øjeblikket, at man måtte give den højtærede minister de bemyndigelser, han bad om, bemyndigelse til rationering af lærerantallet ved de enkelte skoler, bemyndigelse til fastsættelse af højere klassekvotienter end forudsat i skoleloven af 1958 og endvidere bemyndigelse til fastsættelse af et højeste timeantal. Som vi allerede har hørt, ønsker den højtærede minister ikke i første omgang at bruge denne bemyndigelse, men vil først se, hvorledes de andre foranstaltninger virker.

Efter de oplysninger, som den højtærede minister har givet udvalget, skulle man kunne vente, at det foreliggende lovforslag ikke får konsekvenser i negativ retning for landsbyskolen eller for en række købstadskoler, hvorimod man må formode, at skolerne i de større byer og i hovedstadsområdet vil komme ud for begrænsninger, som absolut må siges at ville virke højt generende. Vi er fuldt klar over, at adskilligt kan klares ved, at de ansatte lærere læser flere overtimer, men dette er jo på længere sigt absolut ikke nogen tilfredsstillende løsning, og jeg mener, at denne ene kendsgerning i høj grad viser, i hvor udpræget grad lovforslaget er en nødforanstaltning.

Der kan være grund til at spørge, om nu de foranstaltninger, som er indeholdt i lovforslaget, er blot nogenlunde tilstrækkelige. Jeg mener, man kan fastslå, at det er de ikke. Efter de foreliggende oplysninger kan man forvente, at dette lovforslag vil nedbringe lærermangelen med mellem 1 000 og 2 000 lærere, men da lærermangelen efter den sidste opgørelse, hvis man skal være meget beskedent, i hvert fald ligger mellem 4 000 og 5 000 embeder, må man sige, at den løsning, vi kan gå til og kan klare i

[Sinnbeck.]

dag, kun er en halv løsning. Lovforslaget må også ud fra mit partis vurdering kun betragtes som et forsøg på at klare den mest påtrængende og mest aktuelle lærermangel.

Udvalgsflertallet har erkendt, at den foreslåede ordning er nødvendig, og kan altså anbefale, at bemyndigelsen gives. Imidlertid må det for os at se kraftigt understreges, at den henstilling, som udvalgsflertallet giver ministeren om at føre sagen frem igen, inden denne samling sluttet, skal tages i høj grad alvorligt. Det vil være af betydning, om det høje ting, før det tager hjem, kan få mere at vide om hele udviklingen på dette område og også om, hvorvidt den højtærede minister kan acceptere adskillige af de tanker, som fra bl. a. mit parti er ført frem i udvalget.

Vi har peget på muligheden at, at flere gifte lærerinder kunne vende tilbage til skolen. Ministeriet erkender, at der her er en vis reserve. Man fortæller os endvidere, at man allerede i foråret 1960 anmodede finansministeriet om at skaffe sådanne ændringer til veje, at flere lærerinder kunne komme ind i skolens arbejde igen, og således at alle lærerinder, uanset om de havde forsørgerpligt over for børn under 18 år, kunne få nedsat timetal.

Det forbavser os, at der, når situationen er så vanskelig, ikke er sket mere på disse 2 år, og vi vil anmode den højtærede undervisningsminister og den højtærede finansminister om at prøve på at finde frem til en løsning. Vi har den opfattelse, at der er mulighed for at skaffe flere lærerinder frem til skolens arbejde.

Den højtærede undervisningsminister har over for udvalget givet den indrømmelse, at sambeskatningen utvivlsomt holder adskillige gifte lærerinder borte fra skolen. En lempelse af sambeskatningsreglerne ville formentlig kunne give yderligere lærerreserve, og derfor er det naturligt for os at anmode den høje regering om at arbejde med disse ting og prøve at komme med forslag.

Hvad angår anvendelsen af ikke-seminarieuddannede lærere til særlige fag, mener vi, at der fortsat er muligheder ud over de muligheder, der allerede er anvendt.

Den højtærede undervisningsminister har understreget, at der allerede er adgang for

sådanne lærere, men vi tror, at interessen yderligere kan stimuleres. Vi tror, at der kan bringes flere lærere frem til skolen på denne måde, og vi kan ikke se, at de kan genere de seminarieuddannede lærere, når forholdet nu engang er det, at der langtfra er lærere nok til de ledige stillinger. Vi mener også, at uddannelsen af forskolelærerinder i stedet for at blive nedlagt, som nogle har foreslået, bør udvides. Vi tror, at der også her kan hentes yderligere reserver.

Vi har ved første behandling nævnt spørgsmålet om, hvorvidt det var rimeligt at lade seminarieeleverne være ude i vikartjeneste et helt år mod nu et halvt år. Disse tanker har mødt velvilje hos den højtærede minister, og det er vort håb, at man i ministeriet vil arbejde videre med dem, og at man også ad denne vej vil forsøge at skaffe flere lærere frem.

Jeg er enig med det ærede medlem hr. K. B. Andersen om, at målet på lang sigt kun kan nås ved, at seminariekapaciteten udvides. Vi har den opfattelse, at der nok både må blive tale om udvidelse af bestående seminarier og om oprettelse af nye.

Det ærede medlem hr. K. B. Andersen understregede, at der givet stadig væk er elevreserver rundt omkring i landet. Vi tror, det er rigtigt. Udvalget har jo haft en deputation fra Bornholm. Det var en deputation, som mente, at man her i særlig grad kunne være interesseret i at få oprettet et seminarium. Mit parti har den opfattelse, at såfremt man ved de undersøgelser, der skal foretages, kan få klarlagt, at der er al mulig grund til at tro, at et sådant seminarium kan få elever nok, så må det være en tanke, der indgår i overvejelserne.

Vi er klar over, at den mangel på arbejdskraft, som hersker her i landet, naturligvis skaber problemer i forbindelse med igangsættelsestilladelser til seminariebyggeri, men vi mener alligevel, det vil være rimeligt at spørge den højtærede undervisningsminister, om regeringen ikke agter på dette felt at forcere mere byggeri frem. Vi tror ikke på, at man virkelig kan komme lærermangelen til livs, hvis man ikke også på dette område hjælper tingene frem.

Medlem af min gruppe det ærede medlem hr. Axel Kristensen fremhævede under første behandling nødvendigheden af, at man for at klare problemerne på længere

[Sinnbeck.]

sigt er opmærksom på, at der også bliver tilstrækkelig mange gymnasielærere, seminarielærere og lærere til teknisk uddannelse. Jeg er enig med det ærede medlem i, at det er et problem, som også må ses i nøje sammenhæng med det, vi her drøfter. Det nytter jo ikke, at vi udvider seminariekapaciteten, hvis der ikke er seminarielærere nok, og vi vil fra mit parti henstille til den højtærede undervisningsminister, at man fremover har opmærksomheden rettet også mod dette.

Vi kan også give tilslutning til tanken om, at man gør, hvad man kan for at undersøge, om der rundt omkring i landet kan oprettes flere aften- og eftermiddagsseminarer i de bygninger, man allerede har.

Det må ganske enkelt erkendes, at den nødlov, vi behandler i dag, vil sætte en bremse på udbygningen af skoleloven af 1958. Det er meget beklageligt, men sådan er forholdet. Kendsgerninger er hårde drenge, og kendsgerningerne siger, at der langtfra er lærere nok. Vi er altså i den situation her i landet, at vi skal sætte lærere på rationeringskort. Det har de skiftende ministre et ganske betydeligt ansvar for, og det nytter ikke, at de lægger ansvaret over på et lærerbehovsudvalg.

Men når situationen er således, må jeg sige, at så forstår jeg ikke, at den højtærede undervisningsminister har så travlt med at tale om f. eks., at der kommer lovforslag om også et 10. frivilligt skoleår. Vi vil i mit parti foretrække, at man koncentrerer sig om de opgaver, man allerede har påtaget sig, herunder bl. a. om udbygningen af det 8. skoleår. Det kan ikke undgå ude i befolkningen at gøre et underligt indtryk, når man konstaterer, at samtidig med, at vi i det høje ting taler om en rent ud katastrofal lærermangel, så taler den højtærede undervisningsminister rundt omkring på møder i landet om, at nu skal der snart komme et lovforslag om et 10. skoleår, der jo ikke kan undgå at stille endnu større krav til lærerkrafter. Jeg er vel klar over, at en del af

disse lærere kan hentes i ikke-seminarieuddannede læreres kreds. Der kan blive tale om faglærere i et ganske betydeligt antal. Men jeg er sikker på, at skulle man nu gennemføre det frivillige 10. skoleår, vil der blive endnu større pres på den gruppe lærere, vi har, og vi mener ikke, at det er rigtigt i øjeblikket. Jeg tror, hele befolkningen vil være enig med det høje ting i, at nu skal vi først løse de store problemer, vi har, før vi tager alt for lange skridt længere på vejen.

Mit parti kan altså tilslutte sig det forslag, vi har til anden behandling, som nødforanstaltning. Vi vil håbe og også tro, at det får nogen virkning, men vi vil samtidig kraftigt henstille til ministeriet, at man nøje følger udviklingen, og at den højtærede minister, før folkettingen tager ferie, giver folkettingen yderligere orientering om udviklingen.

Ellen Strange Petersen: Flertallet i den konservative gruppe kan tiltræde lovforslaget også med det ændringsforslag, der nu foreligger. Enkelte medlemmer af min gruppe har dog forbeholdt sig deres stilling.

Jeg tror, at alle i det udvalg, der har arbejdet med spørgsmålet, beklager, at der ikke har været mere tid til rådighed. Lovforslaget blev nok fremsat allerede i december, men på grund af juleferien varede det til midten af januar, før udvalget kom i gang med sit arbejde, og jeg har indtryk af, at afslutningen af udvalgets arbejde er blevet fremrykket, fordi den højtærede undervisningsminister skal på rejse. Men i øvrigt har det stået os alle klart fra starten, at hvis dette lovforslag skulle have nogen betydning for det kommende skoleår, var det nødvendigt, at det blev færdigbehandlet, inden skolerne skulle tilrettelægge deres timeplaner.

Det ærede medlem hr. K. B. Andersen angriber stærkt de konservative, fordi de har modsat sig at lade udvalget fortsætte sit arbejde, efter at dette lovforslag er vedtaget. Må jeg svare, at det er af principielle grunde, vi modsætter os det. Vi

[Ellen Strange Petersen.]

ønsker ikke at sammenblande lovgivningsarbejde og administration, og det skulle vel ikke være en diskussionsklub, udvalget skulle danne. Men vi er medunderskrivere på henstillingen til den højtærede undervisningsminister om at redegøre, inden dette folketingsår udløber, for udviklingen vedrørende lærermangelen, og hvis der bliver fremsat nyt lovforslag angående bekæmpelsen af lærermangelen, er vi højst interesseret i at drøfte alle muligheder for mere langsigtede foranstaltninger. Vi anmoder så blot om, at der må blive givet udvalget mere arbejdstid, end tilfældet har været ved det foreliggende lovforslag.

Som jeg sagde ved første behandling, erkender vi ubetinget, at folkeskolen på grund af lærermangelen befinder sig i en nødsituation. Hvis jeg skulle anvende den form for logik, som det ærede medlem fra socialistisk folkeparti hr. Morten Lange brugte i går, da han gik imod lønforhøjelser inden for forsvaret, fordi han er imod forsvaret som helhed, ja, så skulle vi konservative overlade det til de partier, som har vedtaget skoleloven, selv at rage kastanierne ud af ilden. Men selv om vi i sin tid tog afstand fra skoleloven af 1958 og fortsat glæder os over, at vi ikke har medansvar for den, mener jeg, at lærermangelen er et problem, som alle må være interesserede i at få afhjulpet så godt som muligt.

Det foreliggende lovforslag kan kun betragtes som en nødløsning, og man må glæde sig over, at loven kun skal have begrænset varighed. Inden loven skal til revision i 1964-65, må og skal der være fundet bedre løsninger til afhjælpning af lærermangelen.

De foranstaltninger, vi nu her indstiller til vedtagelse, har en udpræget negativ karakter: forhøjelse af klassekvotienten i visse klasser og udskydelse af nedsættelse af klassekvotienten i andre, fastsættelse af maksimalt undervisningstal og bemyndigelse til undervisningsministeren til at fastsætte regler om højeste antal lærerkræfter ved de enkelte skoler, hvilket betyder, at kommuner med et højt udbygget skolevæsen får en bremse på udviklingen til fordel for dårligt stillede kommuner.

Vi har i udvalget stillet den højtærede undervisningsminister en række spørgsmål, ikke mindst for at få klarlagt, hvor mange

lærerembeder der kunne ventes at blive sparet ved disse foranstaltninger. Spørgsmålene er blevet meget udførligt, men ikke altid lige oplysende besvaret. Det foreligger stadig ikke klart, hvor mange lærerembeder lovforslaget vil betyde i besparelse, men et vist skøn er dog foretaget. F. eks. regner den højtærede minister med, at bemyndigelsen i lovforslagets § 1, stk. 2, angående forhøjelsen af klassekvotienten i realklasserne skønsmæssigt vil betyde en besparelse på ca. 250 realklasser, svarende til ca. 330 embeder.

Ved førstebehandling af lovforslaget fremhævede jeg, at jeg var betænkelig netop ved denne forhøjelse af klassekvotienten. Det har i nogen grad beroliget mig at få oplyst, at det ikke er tanken at foretage påfyldning, hvis man må kalde det således, af klasser under oprykning inden for realafdelingen, således at den gennemsnitlige klassekvotient for realklasserne må formodes at blive lavere end de 30, der skal være normen for 1. realklasse. Inden for de større skolevæsen er vil det nok blive påkrævet at flytte flere børn fra en skole til en anden, end man hidtil har gjort. Man må håbe, at det i videst mulig udstrækning kan ske i forståelse med forældrene.

Udvalget har som nævnt haft henvendelse fra foreningen Unge Pædagoger og fra elever fra Københavns aftenseminarium, der har gjort indsigelse mod lovforslaget, ikke mindst fordi de frygter, at det vil mindske de københavnske seminarieelevers muligheder for at få vikarstillinger i nærheden af deres eller deres hustruers arbejdsplads eller deres hjem. Man kan ikke helt afvise deres betænkeligheder, eftersom § 3 netop tilsigter at mindske behovet for lærere i de mest velforsynede kommuner, hvortil Frederiksberg og flere af forstadskommunerne hører. Men til gengæld hører Københavns kommune til de underforsynede områder, så jeg tror ikke, de unge lærere eller seminarieelever kommer til at flytte særlig langt for at få arbejde. Lærermangelen bliver i hvert fald ikke totalt afhjulpet ved det foreliggende lovforslag. Og alle prognoser går som nævnt ud på, at behovet for lærere vil være fortsat stigende i de næste 20 år. Tendensen går stærkt i retning af længere skolegang for de børn, der ikke kommer i realafdeling eller gymnasium,

[Ellen Strange Petersen.]

hvilket betyder, at behovet for lærere fortsat vil være stigende, hvortil kommer, at der må stiles mod nedsættelse af klassekvotienten, hvilket givet vil øge behovet. De unge lærere vil måske ikke kunne få arbejde lige netop dér, hvor de ønsker det, men de behøver ikke at frygte arbejdsløshed.

For mig at se har det mest positive ved fremsættelsen og behandlingen af lovforslaget vedrørende foranstaltninger mod lærermangelen været, at man til en vis grad får gjort status over skolevæsenet i Danmark og har fået igangsat overvejelser over, hvad der måtte være ønskeligt for fremtiden med hensyn til en mere betrygget undervisning i folkeskolen over hele landet.

Man har, siden skoleloven af 1958 blev vedtaget, haft en uhyggelig fornemmelse af, at ingen havde hold på udviklingen. Idealistisk og velmenende blev der lavet undervisningsplaner, som så vist godt kunne være udmærkede, hvis bare de kunne føres ud i livet. Men medens der på nogle skoler arbejdedes efter de mest ideelle principper, var der utallige steder elendige forhold med dårlige vikarer, der skiftede hver 3. eller 4. måned. Og uden hensyn hertil blev der givet los for bygning af realafdelinger på landet, også på steder, hvor der kun var små elevtal og måske endda tillige en privat realskole, som udmærket kunne klare tilgangen. Man har ødslet med kræfterne på disse områder. Jeg så i fjor, at man fra en skole på Djursland dimitterede 3 elever med realeksamen. Kunne man ikke have sparet lærerkræfter her og sendt de 3 elever til en anden skole?

Jeg har netop fået tilsendt et udklip fra Vendsyssel Tidende med referat af en strid om realskolepørgsmål i Sindal. Der findes en selvejende privat realskole, som en forældrekræds meget gerne vil bevare, men der er planer om en realafdeling ved centralskolen, og der er ikke børn nok til 2 skoler, fremhæves det. Det kan ikke være meningen, at det offentlige i en situation, da der er katastrofal lærermangel, skal opmuntre til overproduktion af skoler. De private realskoler er et værdifuldt supplement til den offentlige skole, ikke mindst i denne situation. Hertil kommer, at disse skoler i vid udstrækning anvender lærere

med specialuddannelse, men uden seminarieuddannelse.

I en af besvarelserne fra den højtærede undervisningsminister oplyses det, at der i alt er 128 private realskoler med en samlet lærerstab på 2 075. Af disse er 935 seminarieuddannede, heraf 85 fra småbørnsseminarier. Det vil sige, at de private skoler betyder mindre efterspørgsel efter kommende seminarieuddannede lærere end de tilsvarende kommunale realafdelinger, og i en tid, da seminarieuddannede lærere er en stor mangelvare, må det med i overvejelserne. Men i øvrigt er det jo, som det også har været indgående drøftet i folketingsudvalget, og som det er nævnt tidligere her i dag, et vigtigt spørgsmål, om ikke folkeskolen også i højere grad bør drage nytte af særligt uddannede lærerkræfter og give disse en status, der kan sikre deres forbliven ved skolevæsenet og ikke blot lokke dem ind på gæsteoptræden.

Vi har i udvalget drøftet en lang række andre muligheder for med langsigtede og positive foranstaltninger — i modsætning til det foreliggende lovforslag — at afhjælpe lærermangelen.

I betænkningen er der peget på, at noget af det væsentligste må være at få øget seminariernes kapacitet, bl. a. ved oprettelse af nye seminarier. Der nævnes et stærkt ønske fra Bornholm om at få et statsseminarium dertil, og det vil jeg meget gerne varmt anbefale. Et bornholmsk seminarium vil i første omgang kunne indrettes i en kommuneskole som eftermiddagsseminarium, og tilsvarende nødløsninger må kunne gennemføres andre steder i landet, så man hurtigt får øget kapaciteten. Det er bemærkelsesværdigt som også nævnt af det ærede medlem hr. K. B. Andersen, at der i Århus er 30 af hver 10 000 unge, der søger seminarieuddannelse, medens der nogle steder i landet kun er 9-10. Det tyder stærkt på, at der er en reserve af unge, der kunne være egnede til og interesserede i at søge seminarieuddannelse, såfremt der var mulighed for det i nærheden af deres hjem.

Måske er det ikke ønskeligt med alt for mange mindre seminarier med henblik på videreførelse af læreruddannelsen, der nok i fremtiden må gøres mere specialepræget. Men man kunne så have for øje, at de mindre seminarier skulle indrettes til special-

[Ellen Strange Petersen.]

uddannelse. Et seminarium på Bornholm måtte f. eks. forekomme egnet til naturfagsspeciale.

Vi har fra konservativ side peget på betydningen af, at småbørnslærerindeuddannelsen bevares for skolen og gerne udvides til også at omfatte mænd.

Må jeg til slut sammenfatte disse betragtninger med at sige, at vi altså for flertallet af min gruppes vedkommende tiltræder dette lovforslag, men at vi gør det med alt andet end begejstring. Vi betragter det som en nødforanstaltning og vil herigennem give vor støtte til den højtærede undervisningsminister til at få rådet bod på noget af den skade, der er sket for den danske folkeskole siden 1958-lovens gennemførelse. Vi påskønner, at der nu søges skaffet overblik over skolens situation og tilvejebragt en vis udligning til fordel for de dårligst stillede skolebørn, og vi venter, at den højtærede minister ikke standser her, men inden alt for længe fremsætter forslag til positive og langsigtede foranstaltninger, der kan imødegå lærermangelen og fremme undervisningen.

Vi peger her på oprettelse af flere seminarier, eventuelt ved indretning af eftermiddagsseminarier i bestående skolebygninger, og på bedre udnyttelse af de bestående seminarier, og vi peger på betydningen af, at den private realskole får lov til at bestå, at småbørnslærerindeuddannelsen ikke afskaffes, men gerne udbygges, og at der skaffes mulighed for anvendelse af specialuddannede lærere ved folkeskolen på rimelige vilkår.

Der er også spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt at beholde flere gifte lærerinder i arbejdet. Ifølge det økonomiske sekretariat forbliver ca. 30 pct. af de kvindelige dimittenter fra seminarierne ikke i skolen. Personlig tror jeg, at det er et problem, der ikke kan løses særskilt for skolevæsenet; det findes i andre erhverv, måske allermest udpræget inden for sygeplejen, og hænger formentlig til dels — som det ærede medlem hr. Sinnbeck nævnede det — sammen med sambeskætningsproblemerne og anciennitetsproblemerne for tjenestemændene. Men jeg ser naturligvis gerne, at også dette forhold bliver taget med i overvejelserne.

Hermed skal jeg anbefale lovforslaget til vedtagelse.

Else-Merete Ross: Under behandlingen af det foreliggende lovforslag er der sket en vis forskydning med hensyn til, hvilken paragraf man skal lægge hovedvægten på. Oprindeligt ville man lægge vægten på den generelle obligatoriske begrænsning af antallet af undervisningstimer. Efter henstilling vil ministeriet nu undlade at fastsætte et ufravigeligt maksimum for antallet af undervisningstimer i de enkelte kommuner og overlade til disse at forsøge at opretholde de gældende undervisningsplaner med højere timetal i den udstrækning, de kan få lærere til at påtage sig disse overtimer eller få særlige faglærere til at tage timer.

Hovedvægten for en begrænsning i forbruget af lærere vil derfor nu ligge i §§ 1 og 3, altså på reglerne om elevantal i klasserne og reglerne om højeste antal lærerkræfter ved skolerne. Kun hvis disse to forholdsregler viser sig utilstrækkelige, vil den i § 2 indeholdte bemyndigelse blive bragt i anvendelse. Denne ændring har kun kunnet accepteres, hvis § 3, om højeste antal lærerkræfter, også kom til at omfatte Københavns kommunale skolevæsen. Derfor er der til lovforslagets § 3 foreslået en tilføjelse, som gør dette muligt.

Det skønnes, at denne lov vil give en besparelse i henseende til embeder på ca. 1 500.

Der er ingen, der med glæde gennemfører denne lov. Den er en nødforanstaltning, som nok vil hjælpe noget på den akutte lærermangel, men tilbage står noget helt andet: at pege på konstruktive forslag til at øge antallet af lærerkræfter.

I bemærkningerne til lovforslaget siges der heldigvis også, at spørgsmålet om en yderligere forøgelse af dimittenttallet snarest muligt vil blive taget op til overvejelse, men denne overvejelse må føre til ganske anderledes drastiske foranstaltninger, end der er foretaget i de sidste 9 år, fra 1953, da et udvalg blev nedsat for at overveje forholdsregler til en regulering af forholdet mellem lærertilgang og lærerbehov.

Skal den nye skolelov og den blå betænkningens tanker føres ud i livet, er der i 1980 behov for et dobbelt så stort antal

[Elsø-Merete Ross.]

lærere, som vi har i dag. Derfor må det årlige dimittendtal forøges så hurtigt som overhovedet muligt. Ifølge det økonomiske sekretariats betænkning om undervisningsbyggeri og lærerbehov 1961-80 vil risikoen for overproduktion af lærere ikke foreligge de første 20 år.

Jeg ved godt, at vi i dag kun skal behandle det lovforslag, ved hjælp af hvilket man søger at strække det forhåndenværende lærerantal til at dække så mange embeder som muligt. Men i udvalget har det været meget vanskeligt at begrænse sig alene dertil. Ligesom ved første behandling er der også i udvalget drøftet andre muligheder for at finde frem til reserver, som kunne drages ind i undervisningsarbejdet i den nødsituation, hvori vi befinder os.

Jeg vil gerne henstille til den højtærede minister at have opmærksomheden henvendt på de mange forslag, der blev fremført ved første behandling, og som også er drøftet ved samråd med ministeren i udvalget. Jeg skal bl. a. henstille, at man overvejer muligheden af at oprette aftenseminariet på bestående seminarier i områder med stor lærermangel, så at en del af eleverne i deres uddannelsestid vil kunne virke som vikarer i seminariets opland og derved ikke blot afhjælpe lærermangelen, men også have mulighed for at tjene til deres uddannelse. Og jeg vil yderligere henstille til ministeren at fortsætte overvejelserne angående udsendelse af seminarieelever som vikarer et helt år i stedet for et halvt år, så at seminarielærernes arbejdskraft derved udnyttes mere effektivt — bortset fra at skoler og elever, så vidt jeg kan se, må have større udbytte af en helårs vikar end af en halvårs vikar. Desuden må det undersøges, om det er muligt at udvide den kreds af faglærere uden egentlig pædagogisk uddannelse, som nu er beskæftiget i folkeskolen. Jeg tænker her særlig på visse manuelle fag samt sang og gymnastik og fag i forbindelse med den erhvervsbetonede undervisning i 8. og 9. klasserne.

Jeg håber, at den højtærede minister vil gøre sin indflydelse gældende over for finansministeren, så at der snart kan foreligge en afgørelse i positiv retning, hvorved alle gifte lærerinder kan få adgang til ned-sat timetal uafhængigt af deres børns alder

trods lærerlønningslovens § 11, stk. 2. Ligesom den højtærede minister tror jeg ganske givet, at der derved kunne inddrages en reserve af lærerinder.

Forhåbentlig kan den højtærede minister ved en senere redegørelse for den videre udvikling i spørgsmålet om lærermangelen give oplysninger om disse spørgsmål.

På mit partis vegne kan jeg anbefale at stemme for lovforslaget med den i § 3 foreslåede ændring.

O. Mathiasen: Jeg har først et par bemærkninger til det ærede medlem hr. K. B. Andersen, men jeg vil dog sige på forhånd, at jeg skal undlade at bruge den facon, som det ærede medlem brugte, og som er ham særegen.

Jeg kan ikke se, at der er nogen, skal jeg sige væsentlige uoverensstemmelser mellem de udtalelser, som jeg fremkom med fra denne talerstol ved første behandling, og den stilling, jeg på mit partis vegne har indtaget i udvalgsarbejdet. Jeg må dog gøre opmærksom på, hvad det ærede medlem hr. K. B. Andersen vil vide fra en lang parlamentarisk virksomhed, at man ved første behandling som regel siger nogle mere almindelige bemærkninger, måske også lidt usikre bemærkninger, men at man så efterhånden inden anden og tredje behandling måske kan blive lidt mere sikker i sine meninger. Det er vel ikke noget nyt for et medlem som det ærede medlem hr. K. B. Andersen.

Jeg sagde ved første behandling, at mit parti ville tilsige det foreliggende forslag en saglig behandling, og det mener jeg at vi har gjort dels i udvalget, dels i min partigruppe, eller hvor vi ellers har haft lejlighed til det. Og når jeg sagde, vi ville tage det hele i stiv arm, vil jeg gerne gøre opmærksom på, at jeg dermed ikke absolut har sagt, at mit parti ville tage hver stavelse i dette lovforslag i stiv arm. Jeg har i alt fald ment, at vi ville tage hele problemet om afhjælpning af lærermangelen i stiv arm, og det står jeg ved. Det er vi enige om i min gruppe. Jeg vil gøre opmærksom på, at vi har jo ikke sagt nej til dette lovforslag; vi har, som det ærede medlem hr. K. B. Andersen udtrykte det, ment, at vi ville undlade at stemme. Det er ikke helt det samme som at sige nej. Og jeg vil gøre

[O. Mathiasen.]

det ærede medlem opmærksom på, at nu har mit parti været her i tinget siden 15. november 1960, og jeg tror, det ærede medlem må indrømme, at vi har i en hel mængde sager, for ikke at sige de allerfleste, vist vilje til en positiv behandling af foreliggende lovforslag, og det har vi også agtet at gøre i denne sag. Så må jeg også føje til, at det er dog ikke mit parti, der er skyld i denne lærermangel, eftersom vi ikke har været her længere end siden november 1960. Man kunne spørge det ærede medlem hr. K. B. Andersen, hvorfor han og hans parti ikke for længst har klaret hele problemet omkring lærermangelen. Man har jo længe været opmærksom på, at det var et alvorligt problem. Hvorfor er det ikke løst for længe siden? Det kan i hvert fald ikke være socialistisk folkepartis skyld, at det ikke er løst endnu.

Må jeg for lige endnu en gang at vende tilbage til den facon, det ærede medlem taler på, sige, at jeg helt vil skænke ham udtalelsen om, at man nok kan mærke, valgdagen er nær. Jeg kan kun sige så meget, at det jo er en kendsgerning, at valgdagen er nær — det er noget, som det ærede medlems parti måske også af og til tager hensyn til. Jeg kan bare for mit eget vedkommende sige, at jeg overhovedet ikke har haft den tanke, at vi var i nærheden af kommunevalget.

Det er nødvendigt, at jeg kommer med nogle flere bemærkninger om hele denne sag. Jeg kan med det samme sige som indledning — jeg har ikke selv set det, men man har sagt mig det — at der i en pressemeddelelse har stået noget i retning af, at hele udvalget undtagen socialistisk folkeparti går ind for at afhjælpe lærermangelen. Det må vel forstås på den måde, at socialistisk folkeparti ikke vil være med til at gennemføre foranstaltninger imod lærermangelen; men en sådan fortolkning af mit partis stilling er — det vil jeg gerne sige — selvfølgelig ikke rigtig, og en sådan stillingtagen ligger der ikke i mindretallets udtalelse i betænkningen. Jeg gav ved første behandling udtryk for, at vi i mit parti fuldt ud erkender, at der er en alvorlig lærermangel til stede, og at denne mangel på den ene eller den anden måde må forsøges afhjulpet, også selv om de foranstaltninger, der måtte blive truffet,

vil gøre ondt til flere sider. Jeg skal da også gerne indrømme, at jeg personlig ikke vil stille mig helt afvisende over for visse dele af det, der er foreslået her.

Det gælder især § 2, som giver ministeren bemyndigelse til at fastsætte et maksimum for antallet af ugentlige timer. Det vil ikke volde mig personlig særlige kvaler at gå ind for denne bestemmelse, både fordi den højtærede minister har givet udtryk for, at det er en bestemmelse, som vil blive anvendt med størst mulig skånsomhed, og fordi det er min opfattelse, at skal der træffes foranstaltninger af mere eller mindre vilkårlig art til afhjælpning af lærermangelen, så er det den af de i lovforslaget foreslåede bestemmelser, som jeg personlig har mest sympati for. Jeg ser hellere, at timetallet i folkeskolen beskæres lidt, end at man sætter klassekvotienten op, eller at man i folkeskolen anvender en masse mere eller mindre kvalificerede eller helt ukvalificerede lærerkræfter. Dette standpunkt tager jeg både som lærer i folkeskolen, og fordi jeg mener, at det vil være til gavn for skolen og for børnene i skolen, og jeg er ikke i tvivl om, at mange forældre til skolesøgende børn vil give mig ret i denne betragtning.

Men når jeg har sagt dette, er det nødvendigt, at jeg fremsætter et par bemærkninger om, hvorfor vi i min gruppe ikke mener at kunne gå ind for lovforslaget, som det her foreligger. Jeg kan føje til, at jeg ganske deler den opfattelse, som min gruppe er kommet frem til. Vi er kommet frem til dette standpunkt efter en særdeles grundig overvejelse, bl. a. efter at vi meget nøje har drøftet de mange problemer, der har været til behandling i udvalget, og efter at vi har drøftet sagen med en lang række interesserede, både skolefolk og forældre.

Jeg skal nævne to ting, som især motiverer vor stillingtagen. For det første: vi er især betænkelige ved de bestemmelser i lovforslaget, som i praksis vil betyde, at der, om jeg så må sige, lægges loft over visse kommuners mulighed for at ansætte det ønskede antal lærere. Det vil igen sige, at mange af de nye lærere ikke kan få ansættelse i de egne af landet og ved de skolevæsen, hvor de helst ønsker at få beskæftigelse.

Nu kan man sige hertil — det er blevet

[O. Mathiasen.]

sagt til mig, og det vil nok også blive sagt igen — at når jeg ikke kan lide disse bestemmelser i lovforslaget, er det, fordi jeg taler som repræsentant for mine kolleger, lærerne, og at det ikke er deres interesser, det her først og fremmest drejer sig om. Jeg kan sige, at jeg og min gruppe er ganske enige i vort standpunkt, og jeg må vel have lov til at gå ud fra, at alle ærede medlemmer af dette høje ting er enige med mig i, at Danmarks lærere også er en slags mennesker, som skal have samme rettigheder som alle andre borgere i landet, og at de også har visse interesser, der bør tages hensyn til. Men dertil kommer, at vi i mit parti ingenlunde i dette spørgsmål kun har tænkt på lærernes interesser. Vi har ikke mindst tænkt på skolernes og børnenes ve og vel. Jeg tillader mig igen at gå ud fra noget, som jeg regner med der er dækning for i denne sal, nemlig at det vil være det absolut bedste for skolen og for børnene, hvis der er fri adgang for lærerne til at søge arbejde i de skolekredse, hvor de mener at deres interesser især ligger, og hvor de mener at de bedst kan gøre fyldest i skolens verden.

Jeg kan i denne forbindelse nævne en ting, som også har været fremme i udvalget — en ting, som kunne tyde på, at der også er repræsentanter for andre partier, som ikke kan lide tanken om denne lærerrationering, tanken om at anbringe lærerne dér, hvor de måske ikke ønsker at være. Jeg tænker på det forslag, som er fremsat af Unge Pædagoger, og som jeg selv har været inde på i udvalget, at man sendte de ca. 300 lærere, som er indkaldt til militærtjeneste, ud til de lærerfattige egne og ganske simpelt lod dem aftjene deres værnepligt ved lærergerningen. Denne tanke er — jeg kan næsten sige selvfølgelig — blevet mødt med absolut afvisning og er blevet betegnet med udtryk, som jeg ikke kan gengive her med et parlamentarisk ordvalg. Det er desværre blevet sådan her i det høje ting, at man ligefrem ser rødt, så snart vi fra vor side forsøger blot at rokke en lille bitte smule ved det hellige og almindelige militærvæsen. Men det kan nu ikke nytte noget — vi fortsætter.

Jeg er selvfølgelig fuldstændig klar over, at det forslag, jeg her har nævnt, ikke vil

være af særlig stor betydning for afhjælpning af lærermangelen, men noget kunne det da hjælpe, og det kunne effektueres med øjeblikkelig virkning. Jeg kan da også føje til, at hvis man i øvrigt ville spare, særlig på militærvæsenet, kunne man for længst have afhjulpet lærermangelen alene ved at spare dér.

Når vi ikke kan lide den omtalte bestemmelse om begrænsning af lærernes bevægelsesmuligheder, om jeg må sige det sådan, skyldes det også, at der forekommer os at være noget uretfærdigt deri, som det ærede medlem hr. K. B. Andersen også var inde på, på den måde, at man faktisk straffer mange kommuner, som har været så fremsynede, at de har fået deres skolevæsen i den fineste orden i henhold til skoleloven, medens man søger at hjælpe mange kommuner, som ikke har været så fremsynede. Jeg vil ikke påstå, at dette gælder generelt; jeg er da fuldstændig klar over, at der også er lærermangel på mange skoler, som er i tip top orden; men det er lige så klart, at de kommuner, der står længst tilbage i skolemæssig henseende, har meget vanskeligt ved at få lærerembederne besat, og det må man anse for logisk.

Det er en kendsgerning, at det er landkommunerne, der har den største lærermangel, og det skyldes formentlig flere forhold, men sikkert bl. a. også den kendsgerning, at lærerne på landet lønnes lavere end lærerne i byerne, et forhold, som må forekomme urimeligt i en tid, hvor man på næsten alle områder søger at udjævne forskellene mellem land og by. Jeg tænker f. eks. på folkepensionen.

Jeg vil gerne spørge den højtærede undervisningsminister, hvor langt man er fremme i bestræbelserne for at få lærerlønnen på landet hævet til købstadniveau. Det er et spørgsmål, der har været fremme længe, men det er endnu ikke løst. Jeg vil mene, at der kunne være grund til at overveje, om det ikke ville være rimeligt, at man i stedet for at have en lavere løn på landet ligefrem tilbød de lærere, der søger embede i lærerfattige egne, et ekstra stedtillæg. I det hele taget mener jeg, at spørgsmålet om lærernes lønforhold burde drages ind i overvejelserne om afhjælpning af lærermangelen. Jeg tænker her især på de unge læreres lønforhold. Det er et spørgsmål, om lærernes

[O. Mathiasen.]

begyndelsesløn står i rimeligt forhold til det almindelige lønniveau i dag, et forhold, der måske ikke er uden relation til, at tilgangen til læreruddannelsen ikke er større, end den er.

Jeg har dernæst et par bemærkninger om et andet forhold, der gør, at vi ikke synes, vi kan tiltræde det foreliggende lovforslag. Der er formentlig fra alle sider enighed om, at lovforslaget er et nødforslag, som i hvert fald ikke løser lærermangelens problem på længere sigt — det har de ærede ordførere også givet udtryk for — ja, det er vel endda vanskeligt at overse, hvilke virkninger dette lovforslag i det hele taget vil få i praksis. Det synes også at fremgå af flertallets betænkning, hvor man bl. a. siger, at man tiltræder forslaget som et forsøg på at bekæmpe den aktuelle lærermangel, men som bekendt fører et forsøg ikke altid til de ønskede resultater. Jeg har i mine udtalelser i betænkningen sagt, at jeg anser lovforslaget for at være utilstrækkeligt, og finder det nødvendigt, at hele problemet om afhjælpning af lærermangelen underkastes en grundigere overvejelse og undersøgelse, og dette standpunkt står vi fast på i min gruppe, og vi synes, det er positivt.

Det er udmærket, at flertallet indstiller til den højtærede minister inden samlingens slutning at give tinget en redegørelse for de foranstaltninger, der må træffes videre frem. En sådan redegørelse vil sikkert blive påhørt med meget stor interesse af alle medlemmer i det høje ting, og jeg kan sige: måske af hele befolkningen; men jeg mener, at det havde været bedre, om den tanke, som har været drøftet i udvalget, var blevet realiseret, nemlig at udvalget fortsætter sit arbejde efter lovforslagets vedtagelse i forsøg på at finde frem til en mere effektiv og varig løsning af hele problemet om lærermangelen.

Jeg beklager, at dette forslag er strandet, så vidt jeg kan forstå: på grund af modstand fra de konservative medlemmer i udvalget. Jeg ville imidlertid faktisk finde det endnu bedre, om den højtærede minister straks nedsatte et meget hurtigt arbejdende udvalg eller en kommission, som kunne fremkomme med planer og forslag, der tog alle problemer i betragtning. Der er jo stadig, selv efter dette lovforslags gennemførelse, som det er sagt af flere ærede

medlemmer, en lang række forslag, som må overvejes, forslag, som er blevet indgående behandlet i udvalget, men som ikke er blevet færdigbehandlet. Jeg tænker f. eks. på forslag, der også er blevet omtalt ved første behandling, men som kun delvis er omtalt i flertallets betænkning: en forøgelse af seminariernes kapacitet, oprettelse af nye seminarier, gifte lærerinders adgang til nedsat timetal, udsendelse af seminarieelever som vikarer hele året, ansættelse af faglærere i folkeskolen o. s. v.

Jeg ved meget vel, at der er en vis tradition for den opfattelse, at en kommissions arbejde skal være langvarigt, men det behøver vel ikke altid at være det, og da der her foreligger en masse materiale om lærermangelens problem og sagen har været drøftet i forvejen bl. a. i udvalget, vil jeg mene, at en sådan kommission eller et sådant udvalg i dette tilfælde ville kunne arbejde meget hurtigt og fremskaffe resultater meget hurtigt. Lærermangelen er jo ikke af ny dato; den har eksisteret længe, selv om den snart er ved at være mere end akut. Jeg kan ikke se, at der vil ske alt for store ulykker for vort skolevæsen, selv om dette problem ikke blev løst aldeles omgående, og som sagt løser det foreliggende lovforslag heller ikke problemet. En øjeblikkelig hjælp ville det være, hvis forslaget om at sende en hel årgang seminarieelever ud i skolerne blev realiseret med det samme.

Jeg henstiller på mit partis vegne, at den højtærede minister tager spørgsmålet om nedsættelse af en sådan kommission eller udvalg op til alvorlig og hurtig overvejelse.

Bækgaard: Jeg skal ikke forlænge debatten her ved anden behandling ret meget, men vil gerne over for den højtærede minister understrege det, som det ærede medlem hr. Sinnbeck sagde om det 10. skoleår. Jeg synes, det må være på et forkert tidspunkt, den højtærede minister ventilerer disse tanker, når vi står over for den store lærermangel, vi har i dag. Jeg vil gerne bede den højtærede minister også tænke på det indlæg, det ærede medlem hr. Axel Kristensen kom med ved første behandling af lovforslaget. Jeg tror, det var udmærket at skrive sig det bag øret.

[Bækgaard.]

Selve lærermangelen har de forskellige ordførere været inde på og talt om, hvordan den skal afhjælpes. På længere sigt er der slået til lyd for oprettelse af flere seminarier. Ved første behandling omtalte jeg et seminarium, hvor man prøver på at nøjes med 3 måneder i præparandklassen. Hvordan ser den højtærede minister på det? Er der en udvej dér ved at gøre seminarieundervisningen kortere?

På kortere sigt må det absolut være faglærervejen, vi slår ind på, og dér vil jeg gerne spørge den højtærede minister: hvordan ligger det med hensyn til, som det omtales i dagspressen, at slå til lyd for, at f. eks. religionsundervisningen bliver overtaget af vore præster? Er der i det hele taget rettet henvendelse til præsterne, om de vil med i et samarbejde her? Jeg kan også tage et andet fag, gymnastik; er der rettet henvendelse til vore forskellige delingsførere, om de eventuelt vil overtage denne undervisning? Jeg tror, det er noget, der kunne medvirke til, at den akutte lærermangel blev mindre følelig. Jeg kunne i denne forbindelse fristes til at spørge: er der megen snakken og meget lidt alvor bag det hele? Er det sådan, at lærerne er klar over ved arbejdsbordet, at der kan være tale om en økonomisk fordel? For så er vi næsten ved det, det ærede medlem hr. K. B. Andersen talte om med henblik på et andet æret medlem — det var for resten rart at vide, hvem det var — der havde talt om den 32 timers arbejdsuge. Er der noget dér? Bliver der arbejdet energisk, eller hvordan er det med det?

Mit parti er velvilligt stemt over for forslaget og vil gerne stemme for det.

Undervisningsministeren (Helweg Petersen): Det ærede medlem hr. K. B. Andersen var inde på nogle betragtninger over det øjeblikkelige lærerbehov. I henhold til bemærkningerne, der fulgte med lovforslaget, var antallet af ledige stillinger pr. 15. august 1961 ca. 4 200, men det blev oplyst i be-

mærkningerne, at der i et vist omfang i dette tal var taget hensyn til nedsættelsen af lærernes pligtige timetal fra 36 til 32. Det har nu vist sig ved en undersøgelse, at det tal af embeder, der indgår i denne opgørelse, som altså er nået op på 4 200 embeder, er på 900. Da man ved, at en nedsættelse fra 36 til 32 ugentlige timer i alt for hele landets vedkommende vil kræve ca. 2 500 nye embeder, er der altså yderligere 1 600 embeder at føje til de 4 200. Men hertil kommer så et antal embeder — som jeg ikke har tallet på, men som jeg vil tro ligger et sted omkring 700 — der er skjult derved, at der rundt omkring i kommunerne på frivilligt grundlag og i henhold til et cirkulære, der er udsendt fra undervisningsministeriet, er sket en nedsættelse af timetallet. Jeg vil altså tro, at det tal på ledige embeder, som det ærede medlem hr. K. B. Andersen var inde på, er noget for højt.

Jeg forstår godt den kritik, det ærede medlem fremførte over for lærerbehovsudvalget, men jeg vil gerne have lov til med et enkelt eksempel at vise, hvor svært det er at få et indblik i, hvor mange lærere der virkelig skal bruges.

I foråret 1959 rettede jeg i min egenskab af statsskolekonsulent en forespørgsel til amtsskolekonsulenterne og til byernes skoleledere og bad dem om at meddele, hvor mange ledige embeder der ville være at oprette fra begyndelsen af skoleåret, august 1959. Da vi gjorde tallet op på basis af de svar, vi fik, viste det sig, at det beløb sig til ca. 450, men da vi var kommet på den anden side august 1959, viste det sig, at der var normeret 1 300 embeder eller deromkring. Dette viser, at selv de mennesker, der sidder og arbejder med problemerne og har direkte adgang til alle oplysninger, kan have meget svært ved at klarlægge situationen med hensyn til dette spørgsmål.

Jeg sagde ved første behandling, at vi ikke må glemme, at folkeskolen er den kommunale skole, og at mange af de beslutninger, der er afgørende for, hvor stort et

[Undervisningsministeren.]

antal lærere der skal anvendes, tages på lokalt grundlag. Vi har en undervisningspligt, der ophører efter det 7. skoleår, men mange steder er man i gang med udbygning af frivillige ordninger, og vi kan ikke på centralt hold vide, i hvilket omfang det sker. Vi kan heller ikke vide, i hvilket omfang kommunerne beslutter sig til at centralisere undervisningen, både for så vidt angår hele undervisningen, og for så vidt angår den undervisning, der gives på de enkelte klassetrin. Hvordan lægger man en differencieret undervisning til rette, hvordan linjelæsningen i 9. klasse, hvordan specialundervisningen? Hvordan er forholdet til de private realskoler, hvor mange elever søger dertil? Disse og andre faktorer har man ikke på centralt hold tilstrækkelig mulighed for at gøre indflydelse gældende over for. Hvis vi havde en statsskole i den forstand, at man på centralt hold kunne tilrettelægge disse ting; hvis man fra centralt hold kunne sige til kommunerne: I skal centralisere i det og det omfang, og netop på det sted i kommunen skal skolen ligge, den skal tjene som centralskole for en region af denne størrelse; hvis man fra centralt hold kunne sige en række andre ting af lignende karakter til kommunerne, ville det betyde, at man på en helt anden måde virkelig kunne følge med i udviklingen.

Jeg beder altså om, at man i kritikken af de prognoser, der er kommet hidtil, gør sig klart, hvor vanskeligt det har været, og hvor vanskeligt det er at beregne den eksplosive udvikling, der er i gang i skolevæsenet. Hvor mange ville i 1940'erne eller i begyndelsen af 1950'erne drømme om, at der ville ske en sådan vækst? Det var jo på det tidspunkt, i 1940'erne og 1950'erne, at man virkelig skulle have taget skridt til at etablere nye seminarier. Det er ikke noget, der slår igennem fra den ene uge til den anden. Vi kan ikke oprette seminarierne i dag og så forvente at kunne sætte effektivt ind mod lærermangelen i løbet af det første par år.

Jeg vil gerne tage hele spørgsmålet om lærerbehovsudvalgets stilling op til overvejelse. Det er da klart, at man kan nedlægge dette udvalg, og man kan supplere det. De råd, som det ærede medlem hr. K. B.

Andersen gav mig i så henseende, skal jeg nok notere mig. Jeg kan i hvert fald sige, og det må være det afgørende, at ministeriet meget, meget nøje i de måneder, der kommer, vil følge den udvikling, der er i gang, og virkningerne af det cirkulære, der udsendes, efter at lovforslaget, som jeg håber, bliver vedtaget. Jeg vil naturligvis meget gerne, før tinget hjemsendes, give en redegørelse for, hvad der er sket på hele dette område.

Det ærede medlem hr. K. B. Andersen stillede mig et spørgsmål om eleverne fra københavnske aftenseminarier. Jeg skal her sige, at der skal blive draget omsorg for, at den lærerarbejdskraft, der her er til stede, vil blive udnyttet også frem i tiden. Også spørgsmålet om ungdommens uddannelsesfond i relation til aftenseminarieeleverne skal blive taget op, men der rejser sig her principielle vanskeligheder, som jeg ikke i denne forbindelse skal komme ind på.

Det ærede medlem hr. Sinnbeck nævnte, og det er rigtigt, at bestemmelsen om klassekvotient særlig har konsekvenser for de store byer, medens den kun i ringe grad har det for landkommunerne, fordi man her er så afhængig af årgangstallene. Hvis der kun er et ringe antal elever i de forskellige årgange, må klassekvotienterne blive lave, men i byerne vil der altså være mulighed for at foretage visse reguleringer. Jeg er helt indforstået med at følge den opfattelse, som er kommet til udtryk fra de ærede ordførere: at man ikke skal administrere klassekvotientbestemmelsen for rigoristisk. Det er meget værdifuldt, om vi kan holde gode klassekvotienter.

Både det ærede medlem hr. Sinnbeck og det ærede medlem fru Else-Merete Ross omtalte de gifte lærerinders timetal. Vi skal se, om der kan findes en løsning, men vi må ikke glemme, at en sådan løsning måske ville betyde en særstilling for én tjenestemandsgruppe. Sambeskatningen vil også blive undersøgt. Jeg vil i det hele taget være parat til at tage disse to forhold op i min redegørelse til det høje ting.

Udvalget har beskæftiget sig med spørgsmålet om faglærere, og jeg har forstået, at udvalget forventer, at der her virkelig kunne inddrages betydelige reserver, som kunne bistå skolen i en vanskelig tid. Det drejer sig om fagene sløjd, gymnastik, hånd-

[Undervisningsministeren.]

gerning, skolekøkken, formning og sang. Jeg gav ved første behandling oplysning om det antal faglærere, der fandtes. Det var for provinsens vedkommende 500-600 faglærere, der virker inden for folkeskolen spredt på disse forskellige fagområder. I udvalget omtaltes også værkstedsundervisningen, og om man i disse timer anvendte teknisk uddannet personale. Værkstedsundervisningen er ikke kommet rigtig i gang endnu, og det drejer sig om et meget lille antal lærere. Jeg er glad for at kunne sige, at man i mange tilfælde har et samarbejde med tekniske skoler og arbejds-tekniske skoler med hensyn til lokaler og lærere. Her ligger der en mulighed, som vi fortsat vil prøve at udnytte, men der er meget få lærerkræfter inden for folkeskolen, der beskæftiger sig med værkstedsundervisning.

Tager vi et andet område som husholdningslærerinderne, er forholdet det, at vi har 2 husholdningsseminarier. Der er meget stærkt rift om de lærerkræfter, som kommer derfra, til den frie undervisning i ungdoms- og aftenskoler, husholdningsskoler o. s. v. Det vil være meget svært at få en reserve fra denne gruppe.

Må jeg så endelig om faglærerne sige, idet jeg meget gerne skal komme tilbage til hele dette spørgsmål i redegørelsen senere, at det ikke altid er let at tilrettelægge en helhedsbeskæftigelse for dem. Det vil meget ofte dreje sig om små timetal, 6-8 ugentlige timer, fordi de netop er dimitteret til undervisning i bestemte fag.

De ærede medlemmer hr. Sinnbeck og hr. Bækgaard kritiserede, at jeg har talt om det 10. skoleår; de sagde, at jeg havde travlt med at rejse landet rundt og tale derom. Ja, jeg beskæftiger mig nu ikke alene med det 10. skoleår, men nævner det i forbindelse med en redegørelse for skolens struktur og de krav, vi er stillet over for. Det 10. skoleår er allerede en realitet i flere byer, ikke på basis af en henvendelse fra ministeriet — det har vi ikke blandet os i — men ud fra et behov, der er konstateret på stedet. Hvis dette 10. skoleår ikke etableres under folkeskoleloven, bliver det etableret under ungdomsskoleloven. Det vil i realiteten sige, at der bruges nøjagtig det samme antal lærere, og det bliver altså et rent teknisk

problem, der bliver tale om, nemlig hvorvidt man skal tage det under folkeskolen eller under ungdomsskolen. Jeg understreger, at det er et behov, der manifesterer sig lokalt, og som man fremfører over for os. Man spørger: kan vi ikke få lov til at gennemføre det 10. skoleår inden for folkeskolen, eller skal vi overføre det til ungdomsskolen?

Om det 10. skoleår vil jeg gerne bemærke, at det er mærkeligt, at man finder det helt naturligt, at man har 10 års skolegang for dem, der går i den boglige linje, medens man til de andre børn siger: vi kan ikke inden for folkeskolen give jer mere end 9 års skolegang. Kan vi opretholde denne forskelsbehandling? Jeg mener det ikke. Jeg mener, vi har en forpligtelse til at sørge for, at de børn, der ikke har specielle boglige anlæg, også får mulighed for at gå 10 år i skole under folkeskolen, så meget mere som det ikke er et spørgsmål om flere lærerkræfter, men et rent teknisk problem, som jeg nævnte det før. Vi har — det vil jeg gerne benytte lejligheden til at sige — en hel del, vi skal gøre godt over for de unge, som ikke går den boglige vej inden for skolen, og det er det, mange af de bestræbelser, der er i gang inden for skolen, tager sigte på.

Jeg kan også i denne forbindelse nævne, fordi det er så karakteristisk for det, der sker i disse måneder, at man fra alle sider presser på med hensyn til uddannelse, og det er ikke fra centralt hold, det udgår. Man kommer udefra med behovene for gymnasier, tekniske skoler, handelsskoler, 8. og 9. skoleår, realafdelinger o. s. v., og selv om det kunne være fristende at sige: nu bremses vi, vi vil først klare vore lærermangelproblemer og lokalemangelproblemer, har vi alligevel den opgave at sørge for bedst muligt at føre udviklingen frem trods de ydre vanskeligheder, og det er netop det, det foreliggende lovforslag tager sigte på.

Må jeg sige til det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen, at det, der er sket med hensyn til behandlingen af dette lovforslag, intet har med min rejse at gøre. Når jeg har anmodet om, at man vil fremskynde gennemførelsen, er det alene af hensyn til skolerne, alene fordi det er nødvendigt, at vi så hurtigt som muligt kan udsende cirkulæret, så at skolerne kan planlægge timerne for næste år. Det er på høje tid, man får dette

[Undervisningsministeren.]

grundlag at arbejde på. Jeg skulle gerne afstå fra min rejse, hvis det kunne hjælpe, men det er ikke det, det drejer sig om. Det drejer sig alene om, at vi hurtigst muligt kan give skolerne denne orientering.

Det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen var også inde på spørgsmålet om alt det nye, der lægges ind i undervisningen, og mente altså, at vi mange steder tog for kraftigt fat. Jeg vil gerne sige, at meget af det nye, der er i de undervisningsvejledninger, der er sendt ud, i og for sig ikke stiller yderligere krav med hensyn til fag; det er der også tale om, men der er i overvejende grad tale om en omlægning af undervisningen, og denne proces kan ikke standses og skal ikke standses, fordi vi har vanskeligheder, som vi vil have i en årrække frem i tiden. Vi er nødsaget til at prøve på at udbygge den indre front, og her tænker jeg altså på undervisningens indhold, de metoder, der bruges, det indhold, vi lægger i undervisningen, og de hjælpemidler, der findes, så godt som vi nu kan.

Når man nu — det gjorde det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen i sin tale — giver udtryk for, at der er kaos, og at det ser galt ud, må man ikke glemme, at der er et overordentlig levende og frugtbart skolearbejde i gang, og at der er sket en rivende udvikling. Se på de mange centralskoler, der er skudt op ude over landet, og se også på, hvad der foregår i vore købstadskoler. Selv om det ser sort ud, må man ikke helt glemme den udvikling, der er foregået.

Hvad angår forholdet mellem de kommunale og de private skoler, som det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen var inde på, er der mange steder visse vanskeligheder, men sagen er den, at vi ikke fra ministeriets side har nogen mulighed for at gribe ind over for de private skoler, og det ville vi heller ikke drømme om. Det er jo en ret, man har; man har ret til at etablere private skoler, frie skoler, og jeg tror ikke, nogen ønsker, at denne ret skal tages fra de kredse, der opretter disse frie skoler. Med hensyn til kommuneskolerne gælder det, jeg sagde før, at vi kan ikke gribe ind over for kommunerne og sige, at de ikke har lov til at etablere en skoleordning, som passer ud fra de lokale forudsætninger. Det ville vække stor vrede

mange steder, om man på den måde greb ind over for det kommunale selvstyre og sagde: vi vil ikke tillade det, fordi der ikke synes at være et tilstrækkelig stort elevtal. Der er steder, hvor der oprettes for små realafdelinger, men vi kan bare ikke på det grundlag, der foreligger i den gældende lov, nemlig at folkeskolen er den kommunale skole, gribe ind og sige til kommunerne: det må I ikke. Ministeriet har ofte sagt til sogneråd, der har henvendt sig til os om oprettelse af en realafdeling: lad være med det, søg samarbejde med en anden kommunes realafdeling om en fælles løsning. Det har også i et vist omfang givet resultater.

Det ærede medlem fru Else-Merete Ross nævnte spørgsmålet om at udsende seminarielever som vikarer et helt år. Hvis vi skal sende elever ud et helt år, skal vi jo garantere dem en lønning for dette hele år, og det er et spørgsmål, der volder nogle vanskeligheder. Vi kan ikke for det næste skoleårs vedkommende foretage en udsendelse for et helt år, men spørgsmålet vil blive grundigt undersøgt i de kommende måneder med henblik på at få en sådan ordning gennemført i det derefter følgende skoleår, altså skoleåret 1963-64.

Det ærede medlem hr. O. Mathiasen sagde, at han var sympatisk indstillet over for bestemmelsen i lovforslaget om nedsættelse af timetallet; men jeg kan ikke forstå, at det ærede medlem kan være sympatisk indstillet over for denne bestemmelse, når han samtidig ikke har nogen som helst sympati for bestemmelsen om, at man kan rationere med hensyn til antallet af lærere. Jeg forstår ikke, at han kan have sympati for en reduktion af timetallet, når han vender sig imod det andet, for i virkeligheden dækker de to ting i vidt omfang hinanden, idet man, samtidig med at man reducerer timetallet, nedsætter antallet af normerede embeder. Der mangler i høj grad logik i det ræsonnement.

Jeg har tidligere i det høje ting vedrørende spørgsmålet om militærvæsenet og lærerne sagt, hvad jeg mener der kan siges om det. Det er ikke muligt at give lærerne en særstilling på dette område.

Med hensyn til de klager, der har været fremført af forskellige seminarielever over det uretfærdige i, at man ikke længere kan få embeder dér, hvor man har indstillet sig

[Undervisningsministeren.]

på det, kan jeg godt forstå, at man er ked deraf, men jeg kan alligevel ikke se, at der er grundlag for bitterhed, og jeg synes, at seminarieeleverne skulle være villige til at hjælpe til med en løsning af et samfundsproblem af det omfang, der her foreligger. Men rent bortset herfra vil der jo blive adgang til at søge embeder i denne del af landet. Der vil blive en 400-500 ledige embeder i København, som man kan søge, og jeg kan føje til, at selv om der nok i første omgang bliver tale om svigtende mulighed for at komme ud i omegnskommunerne, fordi man dér har det antal embeder, man må have i henhold til den reduktion, der tænkes gennemført, så vil det jo ikke gælde for de kommende skoleår. Her vil der være chance for, at nye embeder oprettes i takt med den vækst i børnetallet, der finder sted.

Det hjælper os ikke i denne situation, at vi overlader disse problemer til en kommission. Det, som jeg har ønsket med dette lovforslag, er, at vi skulle kunne bringe de mange kommuner, der nu i en lang årrække har lidt under lærermangelen, en hurtig og en ret effektiv hjælp. Det nytter derfor ikke at henvise dette problem til en kommissionsbehandling. Vi ved meget vel, at hvis en kommission sættes i gang, vil arbejdet tage nogen tid; men jeg har allerede flere gange her sagt, at alle de problemer, der er rejst i udvalget, nu meget grundigt og meget hurtigt vil blive behandlet, således at jeg kan vende tilbage dertil i en redegørelse over for det høje ting, og der vil i forbindelse med disse overvejelser blive trukket på al den sagkundskab, der kan tilvejebringes, så at de undersøgelser, vi foretager, virkelig kommer til at hvile på et så solidt grundlag som muligt.

Jeg vil slutte med at takke de ærede ordførere, der har kunnet give tilslutning til lovforslaget. Vi er i ministeriet meget interesserede i nu hurtigt at kunne udsende cirkulæret, og der synes altså nu at være mulighed for, at det kan ske endnu i denne måned.

K. B. Andersen: Jeg vil gerne først have lov til at gøre en rettelse. Jeg er blevet gjort opmærksom på, at jeg, da jeg i mit første indlæg talte om timetallet, sagde en nedsæt-

telse fra 24 til 27 timer og fra 32 til 36. Det skulle begribeligvis være omvendt — men jeg siger det for en ordens skyld.

Når nu vi er ved det penible emne, vil jeg gerne svare det ærede medlem hr. Bækgaard, der spurgte, hvad det var for et udmærket medlem af det høje ting, jeg hentydede til — det var måske også forkert ikke at nævne navnet — at det var det ærede medlem hr. Brodthagen; men det troede jeg nu alle medlemmer vidste, for det er jo ikke alene i går i BT, at teorien blev luftet; det er den også blevet ved andre lejligheder.

Det ærede medlem fru Ellen Strange Petersen mente, at jeg stærkt havde angrebet de konservative. Det synes jeg nu ikke er rigtigt. Hvis det skulle gøres, skulle det gøres andre steder og meget bedre. Jeg sagde kun, at de tanker, det ærede medlem i dag gav udtryk for ved at sige, at man af principielle grunde var imod, hørte jeg ikke noget om i udvalget. Jeg gav simpelt hen udtryk for min skuffelse over, at man ikke ganske sagligt kunne blive siddende i udvalget nogle uger og drøfte dette stof færdigt, så meget mere som det var mit indtryk, at alle i udvalget havde ønsket problemet løst.

Det ærede medlem hr. O. Mathiasen syntes at være en lille smule vred over de bemærkninger, jeg gjorde om hans partis stilling til dette lovforslag, og hævdede, at der ikke var nogen væsentlig uoverensstemmelse mellem det, det ærede medlem havde sagt ved første behandling, og det standpunkt, partiet nu indtog. Det kan jeg ikke være enig med det ærede medlem i, og jeg vil gerne over for det ærede medlem opfriske, hvad han sagde ved første behandling; det kan jo være gået i glemmebogen i betragtning af alle de ting, vi har arbejdet med. Det ærede medlem sagde:

„Jeg kan derfor tilsi den højtærede undervisningsminister vor medvirken til en saglig behandling af lovforslaget. Det er givet, at det vil gøre ondt på mange områder, men det kan ikke være anderledes. Jeg tror imidlertid, vi vil være i stand til at tage det hele i stiv arm. . . .“

Det var ordene; og at det betød, at man ikke ville være med, er det måske min fejl at jeg ikke har opfattet. I så fald beklager jeg det. Jeg føler mig som en, der i en skole-

[K. B. Andersen.]

komedie har spillet sammen med en kammerat ved alle prøverne, endog generalprøven, og så ser denne kammerat sidde nede i salen ved premieren. Jeg beklager, at jeg ikke har kunnet tolke det ærede medlems ord derhen, og jeg sætter pris på, at det ærede medlem tager den stilling at undlade at stemme, når vi nu har den bestemmelse i vor forretningsorden, som muliggør det. Jeg har også selv ved en enkelt lejlighed benyttet mig af denne fremgangsmåde. Personlig tror jeg nok, at det ville være bedre og mere lykkeligt ikke at have den, således at man blev nødt til at give udtryk for enten det ene eller det andet standpunkt. Men det er da klart, at det trods alt er en tilfredsstillende løsning, når vi har arbejdet sammen om tingene.

Flere af de ærede medlemmer nævnte bemærkningerne i betænkningen om seminariplanerne for Bornholm. Jeg nævnte dem med vilje ikke, fordi jeg ikke syntes, at vi herfra skulle fremkalde lokale ønsker; men jeg er glad for, at man kunne give tilslutning til, at der rent bortset fra andre overvejelser gør sig netop de helt særlige forhold gældende vedrørende Bornholm, som det ærede medlem hr. H. Larsen (Bjerre) var inde på, da han rejste sagen ved første behandling.

Jeg vil gerne til den højtærede undervisningsminister sige, at der er en mystifikation med hensyn til det, der er udgangspunktet for hele vort arbejde. Jeg forlanger ikke, at ministeren skal give et endeligt svar i dag, for jeg ved, at statistik er en farlig ting at have med at gøre, men jeg beder til gengæld om, at vi, når vi når frem til den redegørelse, ministeren har lovet at give, får klaret udgangspunktet fuldstændigt. I lovforslaget er nævnt disse ca. 4 000 lærere, et tal, som ministeren også var inde på; men så sagde ministeren, at man dertil kunne lægge ca. 1 600 embeder, når der toges hensyn til ændringen af timetallet fra 36 til 32, og derved kommer vi op på ca. 5 800. Det tal, jeg har hentydet til, har jeg imidlertid hentet i den tidligere flere gange omtalte publikation fra det økonomiske sekretariat; de ærede medlemmer kan jo selv kontrollere tallet, som findes i denne publikation, der er blevet til i samarbejde med undervisningsministeriet, hvorfor vi

selvfølgelig må gå ud fra, at det, der står i den, også har ministeriets accept.

Der står, at lærerbehoget, beregnet i forhold til klasser og kvotienter, pr. 1. januar 1960 var 35 392, og så står der direkte på side 21-22, at hvis man regner tallet ud på grundlag af 36 timers ugen, kommer man ned til 31 000, sådan at lærermangelen kun er 5 000. Altså de 4 400, som man går ned med, går man ned med ved at gå over fra 32 timers grundlaget til 36 timers grundlaget; men når vi for 1 års tid siden vedtog 32 timers grundlaget, må vi have de 4 400 ført tilbage igen. Det vil altså sige, også efter ministerens tal, at når vi har et lærerantal til rådighed på ca. 25 000 over for et lærerbehov på ca. 35 000, har vi altså en lærermangel på ca. 10 000 minus det, som tallet er nedsat med i løbet af de sidste år, og det er, så vidt jeg kan skønne, 1 800-1 900. Alt i alt har vi altså en lærermangel på ca. 8 000. Og det er jo ikke uvæsentligt, om man går ud fra 4 000 eller 8 000. Ifølge denne publikation går vi ud fra 8 000, og jeg tror, vi ved lejlighed skal have klaret dette spørgsmål helt præcist. Jeg tror ikke, mine tal er for højt regnet, men det skulle glæde mig, om ministeren i sin redegørelse vil kunne påvise, at de er det.

Om lærerbehovsudvalget skal jeg sige, at jeg er glad for, at ministeren vil se på dets sammensætning. Når jeg angreb det — jeg ved ikke, om man kan kalde det et angreb; jeg nævnte dets vurderinger gennem 8 år, det var måske også angreb nok — når jeg kom tilbage til det, var det, fordi udvalget rent faktisk ingen værdi har for ministeren i øjeblikket, fordi der ikke er tillid til dets tal. Ministeren sagde noget meget væsentligt: hvor mange drømte i 1940'erne om den vækst, vi er inde i? Ja, højtærede minister, fejlen er, at man ikke drømte, altså i rigtig forstand. Jeg vil ikke sige, at man ikke sov, men drømme gjorde man ikke! Det, jeg vil have, er, at man skal være med til at se syner og perspektiver og de ting, som vil være realiteter i 1980'erne. Det kan jo ikke nytte at gøre opmærksom på lærerbehoget i 1980 nogenlunde på grundlag af det, vi kan se i de allernærmeste år frem. Vi må prøve at drømme pædagogiske fremskridt, ellers kommer vi galt af sted en gang til.

Til slut takker jeg ministeren for det tilsagn, ministeren gav vedrørende Køben-

[K. B. Andersen.]

havns aftenseminarium. Vi ser hen til ministerens redegørelse og den drøftelse, som den eventuelt vil give anledning til. Det, der for mig er afgørende, er, at tingets ansvar for denne sag ikke kan og ikke må og ikke bør ende med det i øvrigt rimelige nødforslag, vi har til behandling i dag.

Sinnbeck: Jeg vil også gerne takke den højtærede minister for tilsagnet om, at man vil følge udviklingen, og at vi, før vi slutter dette folketingsår, vil få en ny redegørelse. Jeg kan være helt enig med den højtærede minister i, at det, det drejer sig om, er at lægge udviklingen til rette på bedst mulig måde.

Jeg tror ikke, at det ærede medlem hr. K. B. Andersen helt klart i dag kan finde ud af, hvor mange lærere der bliver brug for i 1980, men alle bestræbelser i den retning er selvfølgelig værdifulde. Nu har man i dag jongleret med tal for lærermangelen fra 4 000 til 8 000-10 000. Disse ting er altså ganske uafklarede; der er vidt forskellige opfattelser. Samtidig er situationen den, at der er skolebørn, som i løbet af de år, de har gået i landsbyskolen, har haft op til 20 forskellige vikarer. Det er baggrunden for, at jeg henstiller til den højtærede minister, at man farer en smule med lempe, når man taler om et 10. skoleår. Jeg må dog mene, at det må være af interesse for det høje ting, at de problemer, der her foreligger i så voldsomt omfang, løses, før man presser yderligere på. Det kan ikke være rimeligt at oprette klasser, som der ikke er lærere til, når vi kan konstatere, at der mangler måske op til 8 000 lærere for øjeblikket.

Jeg forstår godt den højtærede undervisningsminister, når han siger, at der er et voldsomt pres på uddannelsen i øjeblikket. Det er rigtigt, men vi må regne med de realiteter, der foreligger. Der er ikke lærere nok, og jo mere vi udvider uddannelsesområderne, des større bliver lærermangelen.

Jeg har den opfattelse, at den højtærede minister gerne vil gå over i historien som en fagminister, der i modsætning til sine forgængere virkelig konstruktivt gik i gang med en løsning af dette problem. Det er på den baggrund, jeg gerne vil sige til den højtærede minister, når det drejer

sig om en yderligere udvikling henimod tiklassede skoler o. s. v.: tøv en kende, højtærede minister!

Ellen Strange Petersen: Jeg vil gerne takke den højtærede minister for udtalelsen om, at der er steder, hvor der er oprettet for små realafdelinger. Jeg mener, det er et spørgsmål, man må have opmærksomheden henvendt på, og man må også kunne forlange en vis rimelighed på dette område. Nu vedtager vi netop i dag, at man — ja, det er særlig byerne, det kommer til at gælde for — skal have op til 30 børn i realklasserne; så er det urimeligt, at der visse steder skal sidde 3-6 elever i en realklasse, måske på steder, hvor der lige i nærheden er en skole, hvor børnene kunne samles.

Jeg er godt klar over, at det er et spørgsmål, der er fyldt med problemer, med hensyn til det kommunale selvstyre o. s. v., men vi er alle interesserede i, at der skal være de bedst mulige skoleforhold på landet, og at landboungdommen skal have lige så gode muligheder for at komme i eksamensskole som andre børn. Jeg synes derfor, at vi skal kigge noget nærmere på dette problem og se på, om der ikke er ødslet visse steder, og så advare imod, at man i fremtiden gør det samme andre steder.

Undervisningsministeren (Helweg Petersen): Må jeg sige til det ærede medlem hr. K. B. Andersen, at jeg er parat til at diskutere disse tal grundigere, men jeg vil dog gerne gøre opmærksom på, at de tal, som man finder i det økonomiske sekretariats betænkning om undervisningsbyggeri og lærerbeho, jo er fiktive tal, der bygger på ideale tilstande, som ikke findes i dag, både dette med 8 lærere pr. 7 klasser, 2 lærere pr. elevklasse o. s. v.; det er udtrykkeligt anført, hvilke forudsætninger der er taget i anvendelse. Jeg kan ikke bestride, at disse tal kan have deres rigtighed, hvis man ønsker skolen opbygget på basis af disse forudsætninger, men de tal, der er de faktiske i dag, sådan som skolen engang er indrettet, er de tal, som findes i bemærkningerne, suppleret med de oplysninger, jeg gav, altså de 4 200 plus de 1 600 plus et antal på 700 til 800 lærere som skjult behov, der skyldes den frivillige nedsættelse af time-

[Undervisningsministeren.]

tallet. Jeg vil altså tro, at det lærerbehold, vi har i dag, ligger mellem 7 000 og 8 000, men jeg er parat til at se nærmere på disse ting. Det skal ikke skille os ad ved denne lejlighed.

Må jeg så sige til det ærede medlem hr. Sinnbeck, der tilræbte mig et varsko med hensyn til en 10. klasse, at jeg ved ikke, om det ærede medlem ville tænke sig den mulighed, at man anlagde lignende betragtninger over for spørgsmålet om realafdelingerne. Skal de da ikke oprettes i det omfang, der er behov derfor? Skal man ikke give de børn, der har forudsætninger for realafdelingen, mulighed for at gennemføre denne uddannelse, og skal vi sige til børn på den anden linje, i 8. og 9. klasserne: vi vil ikke have jer inden for vort skolesystem længere end til det 9. skoleår? Det er det spørgsmål, jeg synes man alvorligt skal overveje.

Hertil kommer, hvad jeg gjorde rede for for et øjeblik siden, at der her er tale om et teknisk problem, for man vil kunne få disse elever inden for ungdomsskolen, og dér skal vi i lige så høj grad sørge for lærerkræfter til dem. Det er ganske underordnet, om disse elever går i en 10. klasse eller inden for ungdomsskolesektionen; der skal skaffes lærerkræfter i begge tilfælde.

Jeg synes, det er rimeligt og logisk, at man har den lige lange opbygning i de to grene inden for folkeskolen, og når det ikke er et spørgsmål om at anvende flere lærerkræfter i realiteten, kan jeg ikke se, vi ikke skulle kunne tale om det 10. skoleår — men ikke som noget, der bliver presset igennem fra centralt hold; vi går ikke ud og siger til skolen: I skal endelig sørge for at oprette et 10. skoleår; men vi vil gerne have, at der er mulighed derfor for at imødekomme det pres, der kommer udefra ind mod os.

Jeg fik ikke, da jeg først havde ordet, lejlighed til at sige noget om oprettelse af seminarier og udvidelse af seminariernes kapacitet. Jeg vil gerne henvise til, hvad jeg sagde ved første behandling om den udvidelse, der finder sted allerede i år, idet der oprettes 8 eller 9 nye 1. klasser på landets seminarier. Det svarer til, at vi i virkeligheden på denne måde etablerer 3 store tre-sporede seminarier i forbindelse med de bestående seminarier. Vi vil i den kommende

tid undersøge, i hvilket omfang der yderligere er mulighed for at udbygge de bestående seminarier, og resultatet af disse undersøgelser vil indgå i redegørelsen, som det høje ting vil få.

Jeg vil gerne føje til, at i de undersøgelser, vi vil foretage med hensyn til seminarierne, må vi i høj grad være opmærksom på den måde, hvorpå seminarierne i fremtiden skal bygges op. Det er klart, at vi må være meget opmærksom på, at vi kommer til at stå over for krav med hensyn til seminarierne, som er anderledes end de krav, vi kender i dag. Der vil blive tale om en speciallæsning, så vidt jeg kan se, der vil forudsætte, at der opereres med store seminarier. Jeg vil også gøre opmærksom på, at det med hensyn til lærerkræfter og til lokaler ganske givet vil være billigere at have store seminarier end at operere med små seminarier. Hele spørgsmålet fortjener imidlertid en nærmere undersøgelse, og den vil blive foretaget.

Hermed sluttede forhandlingen.

§§ 1 og 2, ændringsforslaget, § 3, således ændret, og § 4 vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om nukleare anlæg (atom anlæg).

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 963, fremsættelsen i tidenden sp. 2828).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Waldemar Laursen: Det af den højtærede justitsminister fremsatte lovforslag om nukleare anlæg må vel med rette ses i relation til den udvikling, som man med hensyn til udnyttelse af atomenergien er inde i, samtidig med at lovforslaget tilsigter ensartede regler angående visse pro-